

**730 ANIVERSARI
DEL PRIVILEGI D'EN PROVENÇAL
25 de gener de 1284**

AJUNTAMENT DE GIRONA
Arxiu Municipal de Girona

Girona, gener 2014

PRESENTACIÓ

El 25 de gener de 2014 farà 730 anys de la concessió del *Privilegi d'en Provençal*. Aquest privilegi és considerat l'acta fundacional del govern municipal de Girona. Entre altres qüestions, el rei Pere II concedia als veïns de Girona la facultat d'escollir sis prohoms per tal que governessin la ciutat.

El 25 de gener de 1284 el rei Pere II va atorgar a la ciutat de Girona l'anomenat *Privilegi d'en Provençal*, o d'en Prohensal. Aquest privilegi es pot considerar l'acta fundacional de l'administració municipal de Girona. A través d'aquest document el rei va concedir a la ciutat la facultat, tot i que limitada, d'autogovernar-se.

Fins aquella data Girona estava governada directament per l'autoritat reial, exercida pel veguer i el batlle. És probable que, a més, ja existís un consell o assemblea de veïns de caràcter consultiu.

Altres ciutats catalanes reberen privilegis similars al llarg dels segles XII i XIII; d'aquesta manera, assegurant-se el suport dels habitants de la ciutat, la monarquia reforçava el seu poder enfront dels senyors feudals. Les ciutats, a més, suposaven una nova font d'ingressos per a les arques reials per a finançar les seves campanyes de conquesta contra els sarraïns i l'expansió per la Mediterrània. A Girona, aquest procés es pot resseguir des de final del segle XII quan, el 1190 i el 1194, Alfons I va enfranquir o eximir als habitants de la ciutat del pagament de diversos mals usos.

El privilegi de 1284 –en Provençal devia ser el ciutadà que el reclamà o recollí– regulava, en vint-i-un capítols, diversos aspectes del govern urbà, com són l'organització política, la fiscalitat, l'economia, l'urbanisme, la defensa, l'organització jurídica i la comunitat jueva. Potser la qüestió més destacada del document va ser el reconeixement de l'autogovern de la ciutat: al capítol XXè autoritzava l'elecció anual de sis prohoms per a governar la ciutat i que havien de representar els diferents estaments o mans. A partir del 1309 aquests prohoms van ser anomenats jurats.

CONTINGUT DEL DOSSIER

1. Resum del contingut del privilegi
2. Els orígens del govern municipal
3. Bibliografia
4. Imatges del document en pergamí i de la còpia la *Libre Verd de la ciutat de Girona*.

1. RESUM DEL CONTINGUT

Els vint-i-un capítols del *Privilegi d'en Provençal* són els següents:

1. Que els serveis veïnals que corresponguin a la ciutat de Girona siguin pagats en comú, per sou i per lliura, amb coneixement d'aquells que hagin estat escollits per cobrar els esmentats serveis els quals haurien de pertànyer a les tres mans.

2. Que les persones escollides per recollir les col·lectes o talles de la ciutat siguin constretes pels oficials reials a recollir-les de manera competent i amb coneixement dels que els hagin escollit com a col·lectors (si no és que aquests electors no hi poden ser per alguna raó justa), i que la seva condició de col·lectors no els permeti evadir-se de pagar la part que els correspon. 3. Que els col·lectors de talles donin comptes un cop l'any a aquells que la Universitat de Girona elegeixi amb aquesta finalitat i que una vegada justificat el compte, el col·lector no pugui ser injuriat per aquesta raó.

4. Que cadascun dels col·lectors, en ésser elegit, juri que actuarà bé i lleial en utilitat de la ciutat.

5. Que els bans siguin disposats i constituïts a la ciutat segons s'acostumava a fer antigament. 6. Que en cas que calgui fer sortir un exèrcit de la ciutat, per qualsevol raó, que no es penalitzi més als pobres que als rics, sinó que tothom hi hagi d'anar conjuntament.

7. Que els oficials reials no puguin rebre cap servei de ningú a canvi de dispensar-lo d'anar a l'exèrcit: tothom hi hauria d'anar llevat que tingués una causa justa per quedar-se.

8. Que els ciutadans i habitants de Girona només hagin de pagar per morabatí censal tants diners barcelonesos com valdria un auri d'un morabatí fi.

9. Que les fires de la ciutat de Girona comencin el dia de Sant Martí i durin dotze dies durant els quals qualsevol persona pugui vendre talls de roba de tota mena en qualsevol lloc de la ciutat.

10. Que els habitants de la ciutat de Girona es regeixin i puguin regir-se pels Usatges de Barcelona i les consuetuds i bons usos de l'esmentada ciutat.

11. Que respecte a les paraules injurioses que siguin dites a la ciutat s'observin els Usatges de Barcelona i segons costum.

12. Que tots els habitants de la ciutat o dels seus termes que comprin possessions o altres coses que no estiguin incloses en la talla que pagaven fins al moment, hagin de pagar en endavant per aquesta nova propietat llevat que estiguin protegits per un privilegi o per una altra causa justa.

13. Que en casos de denúncia d'obra nova només calgui que l'interessat juri i firmi amb coneixement del jutge que derruirà l'obra en el termini de tres mesos si es confirma que és injusta.

14. Que no es pugui inquirir ningú de la ciutat de forma diferent a les previstes pel costum o dret.

15. Que cap ciutadà de Girona pugui ser sotmès a interrogatori o turment si no és d'acord amb els Usatges de Barcelona o el costum.

16. Que des del dimecres abans de la festa de Pasqua de Resurrecció fins al matí de l'esmentada festa cap jueu pugui sortir del Call per tal de protegir-los de possibles atacs dels cristians.

17. Que cap jueu pugui constrènyer un cristià a firmar en poder seu per les honors o possessions que tingui per aquest jueu sinó que el cristià hagi de firmar en poder del rei o del seu oficial.

18. Que els jueus hagin de pagar la meitat de les obres que es facin en defensa de la ciutat, com és costum.

19. Que sigui observat pels ciutadans de Girona el capítol concedit en el privilegi general de la Cort de Barcelona sobre el bovatge.

20. Que cada any siguin escollits sis prohoms de la ciutat per governar-la, dos de cada mà, i que jurin en presència del batlle que actuaran lleialment.

21. Que ningú que estigui tonsurat o que porti hàbit clerical pugui tenir cap ofici reial.

2. ELS ORÍGENS DEL GOVERN MUNICIPAL

El *Privilegi d'en Provençal* de 1284 es pot considerar l'acta fundacional del govern municipal de Girona. En el capítol XX del privilegi en concret, el rei Pere II concedeix a la ciutat la facultat d'autogovernar-se permetent als ciutadans més destacats de Girona, els *probi homines* o prohoms, d'escollir d'entre ells sis persones que els representin, actuïn com a responsables del govern de la ciutat i facin arribar les seves demandes al rei.

Segles XII i XIII: les ciutats dins l'administració reial

La concessió de 1284 s'ha d'emmarcar en un procés més general que es dona arreu del territori català entre els segles XII i XIII: la progressiva articulació política i econòmica de les ciutats i viles catalanes de la mà del poder reial. La monarquia afavoreix el desenvolupament de les ciutats i reforça l'activitat econòmica dels seus habitants amb la intenció d'obtenir suports per a fer front als senyors feudals i consolidar el seu poder. A més, la monarquia també necessita recolzament polític i financer per a les seves campanyes militars contra els sarraïns i d'expansió pel Mediterrani.

Per la seva banda, aquest nou grup social, el patriciat urbà, aconseguí influir en el poder reial mitjançant la seva participació, primer, en les Assemblees de Pau i Treva de Barcelona, el 1198, i posteriorment, a les Corts catalanes. Aquesta situació fou la que permeté que des de final del segle XII i, sobretot, al llarg del segle XIII el rei concedís progressius enfranquiments als seus súbdits residents a ciutats i viles i, també, drets per a la defensa dels seus interessos. En el cas de Girona, el rei Alfons I va enfranquir els seus habitants d'algunes servituds feudals: el 1190 del pagament de la intestia i el 1194 de la eixorquia. A més, a través d'aquests privilegis –que també evocaven concessions anteriors que no s'han conservat– es definien els límits territorials de la ciutat.

Al llarg del segle XII, mentre la ciutat anava abandonant antigues dependències feudals, Girona no tenia un govern propi sinó que estava sotmesa al poder reial. El rei exercia la seva autoritat a través de diversos funcionaris, en concret del veguer i del batlle, els quals, juntament amb jutges i saigs, formaven la Cort Reial de Girona. De forma indirecta –ho recull un privilegi donat a la ciutat de Cervera l'any 1182–, podem pensar que ja existia un consell o assemblea de veïns on es tractaven els temes d'interès dels habitants i del qual destacaven un grup de persones, els prohoms, que actuaven com a representants davant el rei i els seus delegats.

1284: formació del govern municipal

El 1284 el rei Pere II sanciona la capacitat política d'aquesta assemblea de veïns i li atorga la facultat de poder escollir cada any sis prohoms –*probi homines*- cada any que s'ocupin directament del regiment de la ciutat. Aquests prohoms hauran de ser dos per cadascuna de les tres mans o estaments de la ciutat: dos de la mà major, dos de la mà mitjana i dos de la mà menor. El 1309 començaran a ser anomenats jurats.

El *Privilegi d'en Provençal* ja articulava alguna de les atribucions d'aquests prohoms, per exemple les recaptacions i talles, però les seves competències es van anar definint al llarg del segle XIV i XV –també a través de privilegis-, igualment com la creació d'altres oficis municipals vinculats als jurats o del Consell General. Tanmateix, aquests càrrecs municipals sempre van estar supervisats per l'administració reial.

La monarquia va haver d'intervenir repetides vegades en l'elecció dels sis prohoms. El privilegi de 1284 només establí que el conjunt de prohoms –s'entén que reunits en consell- se n'escollissin sis cada any i que fossin dos de cada mà. No aclarí com s'havia de procedir ni qui formava part exactament de cada mà o estament. Per tant, una de les mesures que va prendre el rei, l'any 1345, va ser la de limitar el nombre de membres del Consell General de la ciutat a vuitanta. Els vuitanta consellers, que fins el segle XV es reuniren al convent de framenors, serien els encarregats d'escollir els jurats i, a més, de tractar i aconsellar sobre tots els assumptes d'interès per a la ciutat. Les actes del Consell General es recolliren, també des de 1345, en els llibres o manuals d'acords del Consell de la ciutat.

El *Privilegi d'en Provençal*, com tots els altres privilegis reials i documents que serviren per estructurar políticament i administrativament la ciutat de Girona foren copiats, a partir del segle XIV, en els llibres de privilegis de la ciutat de Girona, en concret el Llibre Verd i el Llibre Vermell, anomenats així pel color de les seves cobertes.

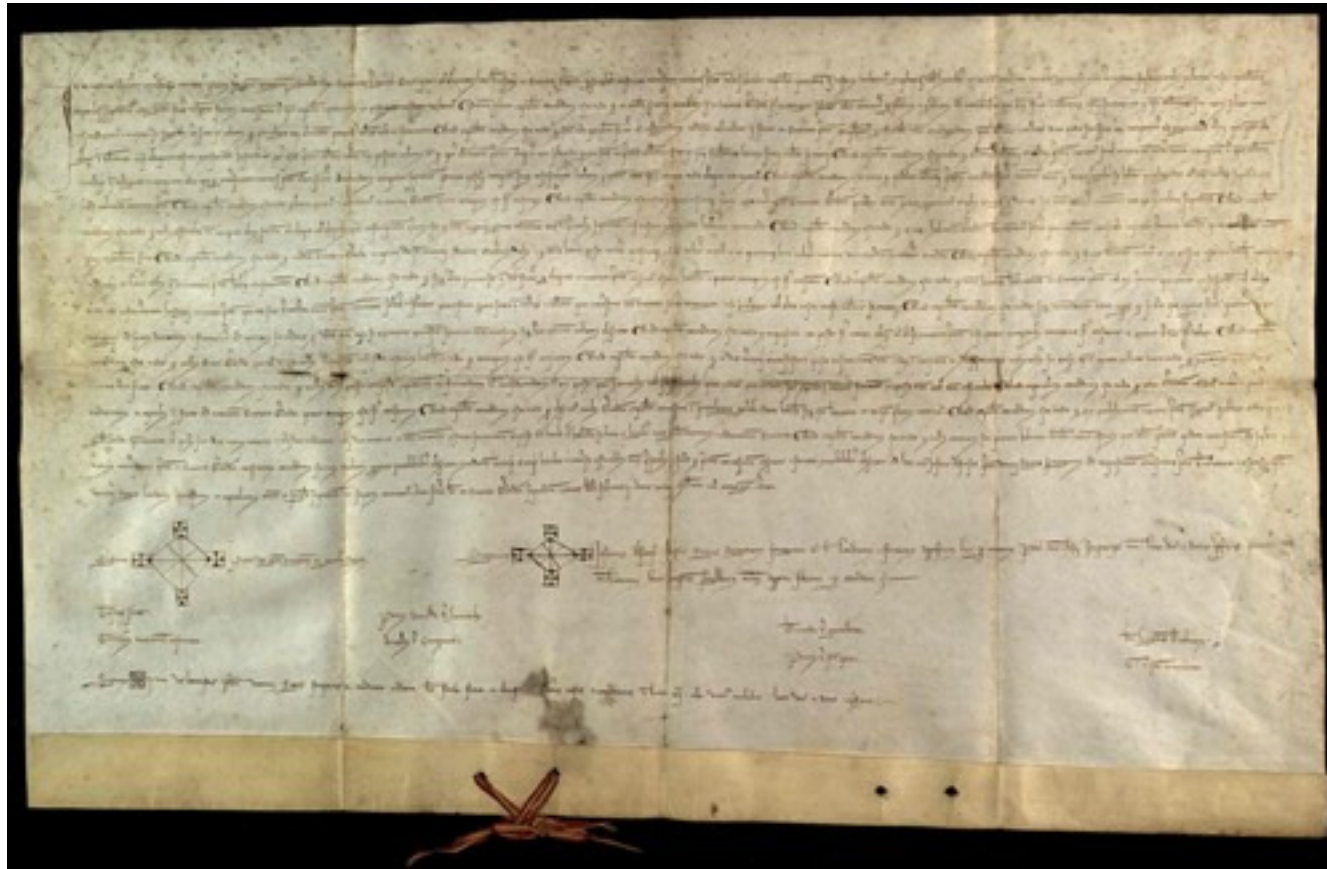
3. BIBLIOGRAFIA

GUILLERÉ, Christian. *Girona al segle XIX. Barcelona*. Ajuntament de Girona; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, 2 vols.

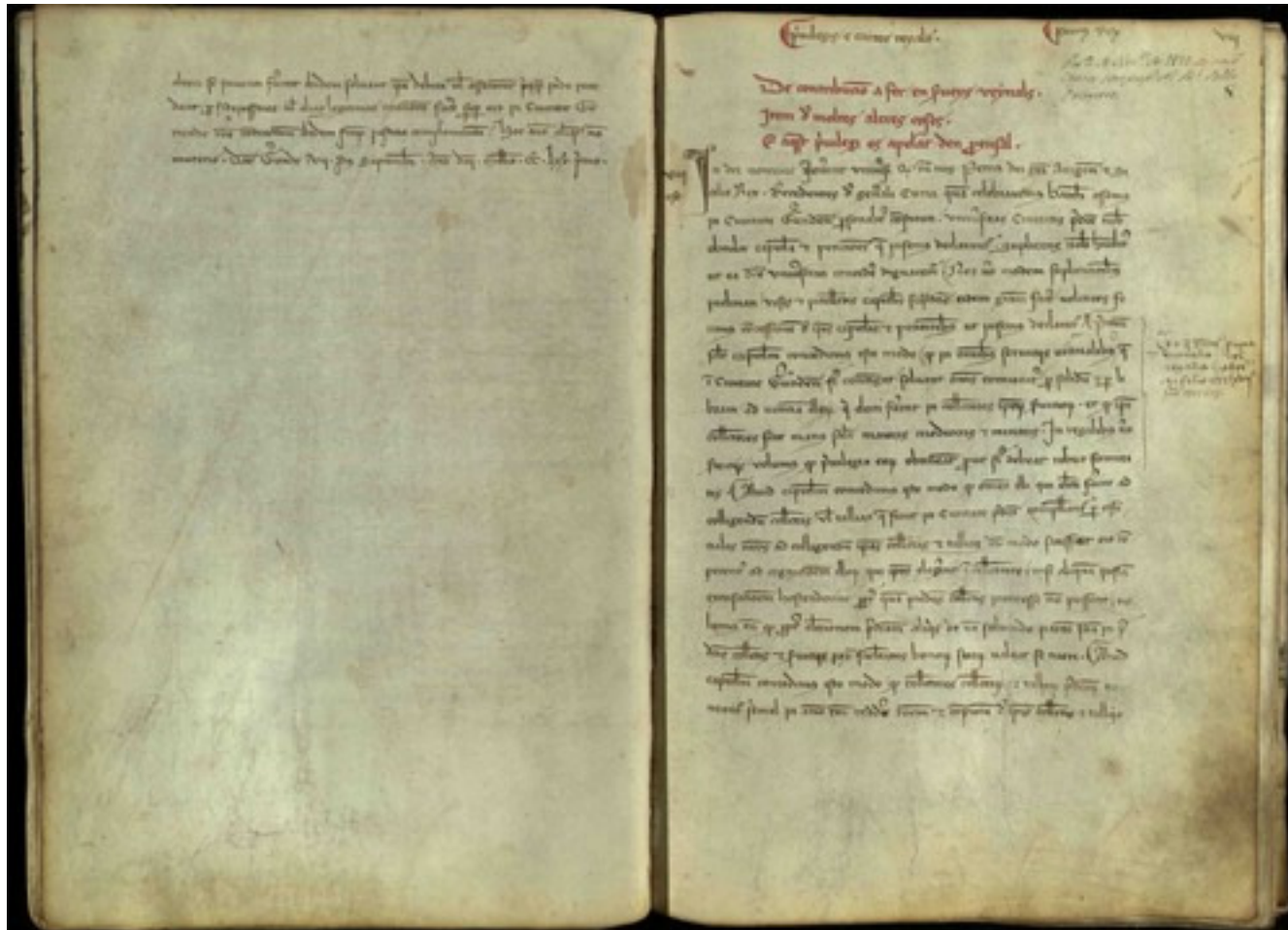
GUILLERÉ, Christian. *Llibre Verd de la ciutat de Girona (1144-1533)*. Girona: Ajuntament de Girona; Fundació Noguera, Documents de l'Arxiu Municipal, 1, 2000.

FONT RIUS, Josep M. "Orígenes del régimen municipal de Cataluña", a *Anuario de Historial del Derecho Español*, vols. XVI (1945) y XVII (1946). Separata: Madrid: Instituto Nacional de Estudios Jurídicos, 1946. Reeditat a *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 1985.

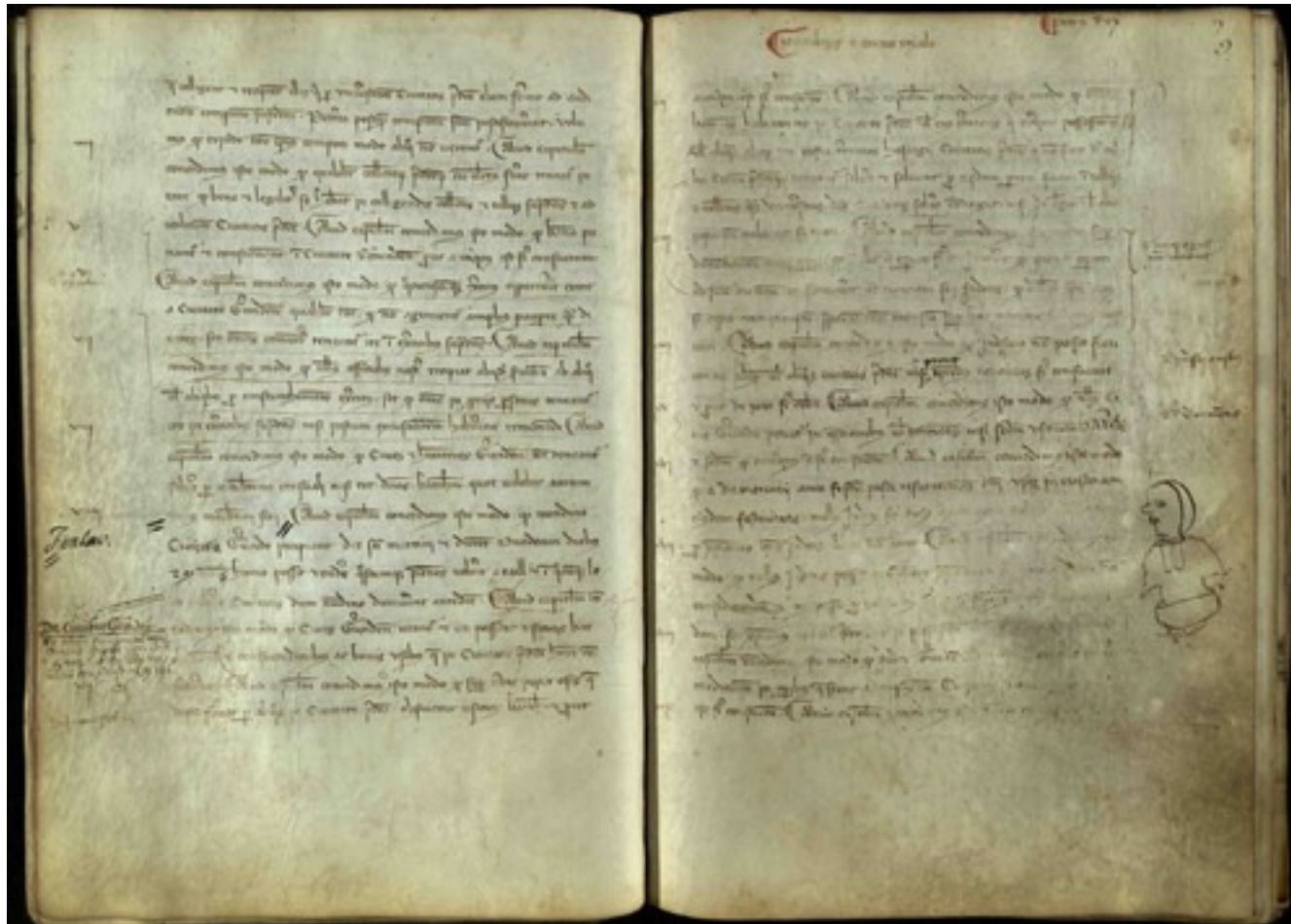
4. IMATGES



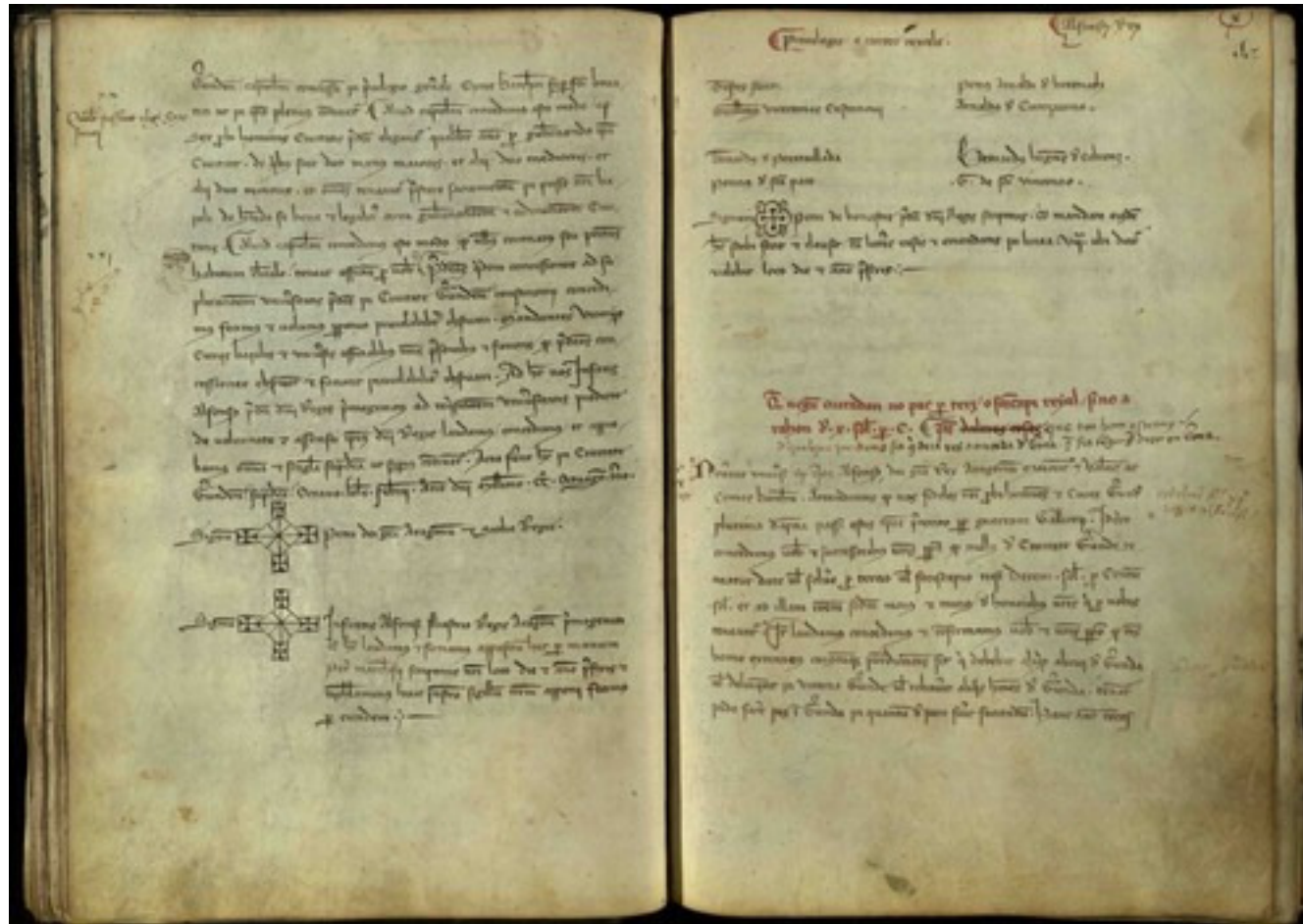
AMGi, Fons Ajuntament de Girona, *Pergamins*, registre específic 9, 25 de gener de 1284.



AMGi, Fons Ajuntament de Girona, Llibres de privilegis. *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, f. 7v-8.



AMGi, Fons Ajuntament de Girona, Llibres de privilegis. *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, f. 8v-9.



AMGi, Fons Ajuntament de Girona, Llibres de privilegis. *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, f. 9v-10.

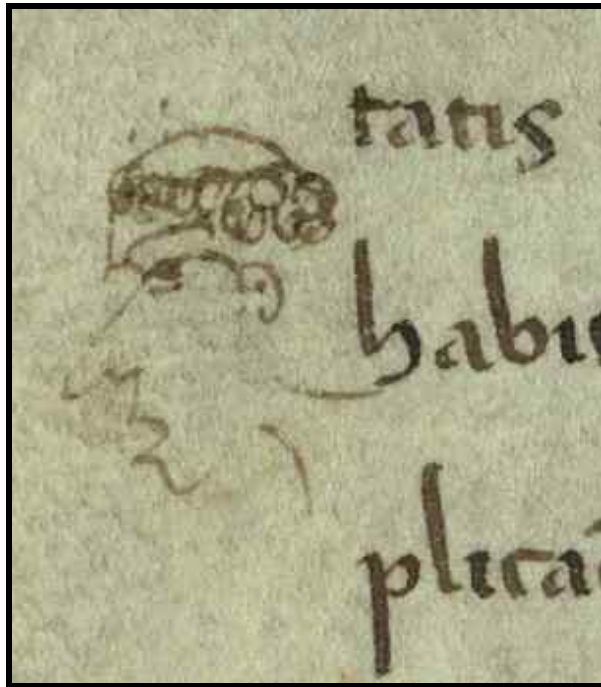
Puilegis e cartes reyal's.
De contribucio a fer/en fueys veynals.
Item d' moltes altres coses.
E aqst puilegi es apelar/den pensal.
dei nomine Jounit vniusi. q' cu nos Petrus dei gra
ie Rex. Decedentes d' genali Curia qua celebrauim

AMGi, Fons Ajuntament de Girona, Llibres de privilegis.
Libre Verd de la ciutat de Girona, f. 8 (rúbrica)



AMGi, Fons Ajuntament de Girona, Llibres de privilegis.

Llibre Verd de la ciutat de Girona, f. 9
(dibuix d'un jueu a l'alçada dels capítol XVI i XVII)



AMGi, Fons Ajuntament de Girona, Llibres de privilegis.
Llibre Verd de la ciutat de Girona, f. 9v
(dibuix representant un cap amb tonsura davant del capítol XXI)